



Vi vil leve hver dag!

Astrid Gjertsens
«åpnere samfunn» eller
6-timers normal arbeidsdag
med full lønnskompensasjon

Utgitt av AKP(m-l)

Kr. 10,—



6-timers dagen vil bety mest for kvinnene

(Utdrag fra «Kvinnespørsmålets betydning for fagbevegelsen og arbeiderklassen.»)

KVINNENES STILLING ER TO-SIDIG.

1. Vi er i arbeidslivet, vi er halvparten av arbeiderklassen, vi finnes i alle yrker, vi kan alt. Dette er grunnlaget for den økte bevisstheten om kvinners likeverd, utålmodigheten i likestillingskampen.

2. Vi har en særstilling fordi vi er kvinner. Dette er knytta grunnleggende til de oppgavene kvinner blir pålagt i familien i dette samfunnet, og til arbeidsdeling etter kjønn.

VIKTIG FOR HELE ARBEIDERKLASSEN

Det at vi er halvparten av den yrkesaktive arbeiderklassen, gjør at kvinnes stilling og kampen om den blir mye viktigere for hele arbeiderklassen enn tidligere.

Kapitalistene trekker kvinnene i større målestokk inn i samfunnsmessig arbeid - og dermed også i mye mer direkte grad inn i klassekampen.

På den ene siden kan borgerskapet utnytte kvinnes særegne stilling til å presse ned lønna, undergrave arbeidstidsbestemmelser, utvide motigelser og splitte og svekke arbeiderklassen. Eksempler på dette er Krabys forslag om mer individuell arbeidstid og politikken med større lønnsforskjeller.

På den andre siden kan arbeiderklassen dra en enorm fordel av kvinnene som ressurs i kampen. Men det er bare mulig dersom fagbevegelsen tar kvinnes situasjon alvorlig, reiser krav som styrker kvinnes posisjon, støtter og utvikler det som kvinnene sjøl reiser. Kvinnene er hardest undertrykt, har lavest lønn, er mest avhengig av kollektive avtaler, har færre individuelle veier ut. Og kvinnene har begynt å røre på seg.

Derfor: Kvinnespørsmålet er et avgjørende spørsmål for arbeiderklassen i dag. Det er nødvendig å ta det alvorlig.

6 TIMERS NORMAL ARBEIDSDAG MED FULL LØNNSKOMPENSASJON

Jeg skal bruke kampen for 6 timers dagen som eksempel på at det er nødvendig å slåss på kvinners premisser. Aller først: Kravet er 6 timers normalarbeidsdag med full lønnskompensasjon. Det er viktig, fordi vi mener at kravet om 6 timersdagen ikke kan skilles fra spørsmålet om kompensasjon. Når jeg i det følgende sier 6 timersdagen, mener jeg derfor 6 timers normalarbeidsdag med full lønnskompensasjon.

Kravet om 6 timers dagen rører kvinners hjerter. Fordi kravet treffer kvinners dagligliv, og den sentrale

rolla som mangel på *tid* spiller i svært mange kvinners liv. 6 timersdagen ville få umiddelbare konsekvenser for kvinnene:

-Mindre slit for de kvinnene som i dag jobber full tid, særlig for enslige forsørgere sjølsagt, men ikke bare dem.

-Flere kvinner ville faktisk jobbe full tid, fordi alle dem som i dag har deltid på 6 timer eller mer, automatisk ville få heltid.

-Full jobb vil være et mer realistisk alternativ for kvinner.

Samtidig vil 6 timersdagen kunne få *videre* følger for kvinnene:

-Mulighet for økt *fri tid*, og mer tid til politisk, kulturell, faglig aktivitet. Det kan sies slik: 6 timersdagen kan bety for kvinnene det som 8 timersdagen betød for menn.

-Bedre grunnlag for å slåss for mer arbeidsdeling hjemme. Ikke først og fremst fordi menn får *mer* tid, men fordi menn og kvinner får mer *lik* tid.

Vi argumenterer *ikke* generelt med at 6 timersdagen gir mer tid til familien. Vi slåss for at menn skal dele husarbeidet og omsorgsarbeidet 50/50 - og det betyr trolig mer tid hjemme for dem. Men vi slåss for at kvinner skal få mer *fri* tid - ikke mer tid til barna. Om kvinner vil bruke slik fritid til familie er dette ett valg. Vi vil slåss for at mest mulig økt fritid brukes utafør hjemmet. Hovedproblemet for mange kvinner er at de bruker for mye tid i familien.

Skal mer fri tid, og mer tid til politisk, faglig, kulturell aktivitet bli en følge av 6 timersdagen, så kreves det kamp. For at samfunnet oppretthol-



der og utvider sine tilbud, f.eks. at barnehagene ikke baserer seg på at barna må være der kortere tid hvis normalarbeidsdagen blir kortere. Kamp mot alle forsøk på å legge nye oppgaver på familien «når de nå får bedre tid». Kamp om mannens rolle i familien for deling av hus- og omsorgsarbeid 50/50. Slik kamp er helt nødvendig om vi skal få en 6 timersdag som kvinner - og arbeiderklassen som helhet - er tjent med denne kampen blir nettopp synlig og viktig når vi ser 6 timersdagen på kvinners premisser.

6 timersdagen vil ha ganske store direkte konsekvenser for mange kvinner - de opplever det sjøl. Og like viktig: 6 timersdagen vil ha konsekvenser for kvinnes stilling *som kjønn*. Det er viktig at 6 timersdagen ikke bare er et krav for småbarnsmødre/foreldre - slik mange oppfatter det. Som om hjemmearbeid bare faller på småbarnsmødre. Statistikken viser at kvinner får mer arbeid når de skaffer seg en mann enn når de får barn. Økt deltakelse i arbeidslivet i full tid vil styrke kvinnes posisjon i arbeidslivet og komme alle kvinner til gode. Det er en del av veien til et samfunn der full deltakelse er det normale for kvinner i alle faser av livet.

Og kravet springer nettopp ut av at den økte yrkesaktiviteten blant kvinnene gjør at vi *er* i arbeidslivet, samtidig som vi ser og lærer at vi har en annenrangs posisjon. Kvinnene vil videre, styrke sin posisjon, og 6 timersdagen blir *både et krav og en drøm*.

Her ligger mye av styrken og drivkrafta i kampen for 6 timersdagen i dag. En veldig kraft om vi evner å

mobilisere og organisere den. Santidig som kravet gir oss et godt utgangspunkt for å vise at kvinnes stilling ikke grunnleggende kan endres uten gjennom sosialisme og kommunisme.

Å si at 6 timersdagen først og fremst er et kvinnekraft, betyr å si at kvinner og menn *ikke* stiller likt - 6 timersdagen vil kunne bety *størst forandring for kvinner*.

Tenk over hva som skiller menn og kvinner i arbeidslivet.

Dette står *ikke* i motsetning til å si at 6 timersdagen er et viktig *klassekrav*. Halvparten av arbeiderklassen er kvinner, og det vil styrke arbeiderklassen om kvinners stilling blir styrket og kvinnene i større grad deltar aktivt i klassekampen.

Kampen for kortere arbeidstid er en kamp for at arbeidsfolk skal ha et liv utenom arbeidet. Strategisk er det en kamp for at det skal være mulig for arbeidsfolk å styre staten og bygge sosialismen og kommunismen. I dag er det kvinnene som i minst grad har et liv utenom arbeid og hjem - og som er den største ubrukte ressursen for arbeiderklassen både i dagskampen og i kampen om makta i samfunnet. Hele arbeiderklassen har interesse av en 6 timersdag på kvinners premisser.

Kampen om arbeidstida - som kampen om lønna - er en del av kampen om profitten. Lengden av arbeidsdagen er bestemmende for den absolutte merverdien. Marx behandling av innføringa av normalarbe-

idsdagen i England er viktige studier for 6 timersdags kampen (Kapitalen, andre bok). Særlig fordi vi nå ser at arbeidsgivere gjør nye framstøt for å forlenge arbeidsdagen.

Er det riktig å si at menn og kvinner i arbeiderklassen også har ulike interesser?

Tariffoppgjøret belyser også en annen grunn til at det er viktig å framheve 6 timersdagen som et kvinnekav. Nemlig at det er kjønnsmotsetninger innafor arbeiderklassen. Menna har - som menn - interesse av at kvinnene har en underordna posisjon på jobben og gjør det mest hjemme. I den grad kampen for 6 timersdagen utfordrer en del av disse privilegiene - og det gjør den jo - vil mange menn vike tilbake, ikke prioritere den så høyt osv. Mange vil heller være to timer mer på jobb enn å gjøre mer husar-

beid - og det ville jo jeg også personlig. Dette er ikke noe moralsk spørsmål. Menna har rett og slett noe å tape. Her kolliderer menns interesser som kjønn med deres klasseinteresser. Som en del av arbeiderklassen har de entydig interesse av 6 timersdagen. Et konkret uttrykk for denne kjønnsmotsigelsen er ønsket om kortere arbeidstid tatt ut som lengre helger, flere fridager osv. F.eks. krevde Jern og Metall ikke kortere dag, men bare kortere uke, delt opp med en times forkortelse pr. år. Også derfor er det nødveedig at *kvinnene* går i spissen for 6 timersdagen og legger vekt på betydninga for *kvinnene*. Det vil tjene *hele* arbeiderklassen.

Hva ville være fordelene med mer «valgfri» arbeidstid? Ulempene? Ville det være forskjell for kvinner og menn, faglærte og ufaglærte?



Et «åpnere» samfunn?

Her følger 3 kronikker av Siri Jensen, trykt i Klassekampen, jan. 85)

Astrid Gjertsen reiser i disse dager rundt og driver kampanje for et åpnere samfunn. I første omgang et samfunn uten lukkelov - det vil si at butikkene skal ha lov til å holde åpent hele døgnet/uka - (med unntak av kirketida?).

I neste omgang vil hun ha vekk de bankansattes tariffavtale om lørdagsfri - og hun lanserer undersøkelser som viser hvor mye tid vi «stjeler fra arbeidsgiverne ved å gå til tannlege, lege og offentlige kontorer i arbeidstida. Foreløpig møter hun mest motstand fra de ansatte i varehandel og banker, med støtte fra Kvinnefronten og AKP.

Mange synes et åpent samfunn høres fint ut - og arbeidsfolk har alltid irritert seg over åpningstider på offentlige kontorer. Men hva dreier dette seg om?

Angrep på normalarbeidsdagen.

Borgerskapet har idag arbeidstidsspørsmålet høyt oppe på dagsorden. Kraby/NAF gjorde det klart ved tariffoppgjøret i vår: Ingen nedsatt daglig arbeidstid. Men gjerne økt adgang til individuell arbeidstid for den enkelte, dersom bedriftene fikk utvide sin driftstid, d.v.s. dersom man fikk vekk lover og avtaler som begrenser bedriftens handlefrihet.

Allerede da det i 83/84 ble vedtatt endringer i arbeidsmiljøloven, omfattet det utvidet adgang til nattarbeid, søndags- og helgedagsarbeid etter avtale med fagforeninger med minst 10 000 medlemmer, og adgang til utvidet overtid etter tilsvarende avtale.

Åpningstidsutvalget leverer i sin innstilling en omfattende politisk begrunnelse som bereder grunnen for økt fleksibilitet i åpnings- og arbeidstider.

Og i praksis skjer det på mange arbeidsplasser forandring av arbeidstidsorganiseringa, begrunna med helt «særegne» forhold. *Samla ser vi angrep på normalarbeidsdagen.*

Idag har vi i praksis en 71/2-8 timers normalarbeidsdag. Det er 40 timers arbeidsuke som er lovfestet - med max. daglig arbeidstid på 9 timer. Arbeidsmiljølov og tariffavtaler gir rammen for normal-arbeidstid - stort sett mellom klokka 7 og 17.

Arbeidstid utover dette gir kompensasjon i form av tillegg, kortere arbeidstid og er tildels også begrensa ved lov. (f.eks. nattarbeid og overtid.)

Mange jobber i dag utenfor denne ramma, mange kvinner jobber deltid, men det er likevel sånn at deres lønns- og arbeidsforhold i stor grad bestemmes av at det finnes en normal arbeidstid og en normal ramme.



Betydninga av normalarbeidsdag

Marx bruker i Kapitalen mye plass til å beskrive kampen for normalarbeidsdagen i England, og hvilken grunnleggende betydning normalarbeidsdagen hadde for kampen for lønning og arbeidsforholda.

- Normalarbeidsdagen er viktig for lønna - den er grunnlaget for kravet om ei lønn det går an å leve av - uten å forlenge arbeidsdagen. (Fast overtid er én måte i praksis å forlenge normalarbeidsdagen på.)

- Normalarbeidsdagen legger grunnlaget for å sikre arbeidstakere avtaler om kompensasjon for ubekvem arbeidstid, overtid o.l. Slike avtaler begrenser i sin tur brukeren av slik arbeidstid fordi det koster.

- Normalarbeidsdagen sikrer arbeiderne rett til fritid d.v.s. lovbeskyttelse mot utnytting utover arbeidshagens lengde - rett til å si nei. Slik er normalarbeidsdagen grunnlag for arbeiderklassens skoler, kultur,

idrett o.s.v. - d.v.s. for kollektiv fritid.

- Normalarbeidsdagen begrenser kapitalismens frihet til stadig å tøy arbeidstidens lengde i konkurransen om å skaffe seg økt absolutt merverdi.

Konkret kan vi se idag at bransjer med strenge arbeidstidsbestemmelser har bedre kontroll med lønns- og arbeidsforhold. I Handel og Kontor der deltidarbeidet har et svært omfang, kan vi se at f.eks. deltidslønn i mindre grad er regulert av lønna for heltidsansatte. En undersøkelse i en del av bransjen viste at heltidsansatte hadde 70% høyere timelønn enn deltidsansatte, alt annet likt.

Hva vil arbeidsgiverne?

De vil utnytte produksjonsutstyret maksimalt, de vil øke produktiviteten. Økonomiske kriser skjerper konkurransen. Store investeringer i ny teknologi presser fram behovet for å utvide driftstida.

Marx skriver nettopp i Kapitalen at i perioder der teknologien/produksjonsutstyret foreldes raskt vil kapitalistene presse på for å forlenge arbeidstida.

Vest-Europa sakker etter USA og Japan og en av årsakene sies å være mangelen på fleksibilitet.

Angrep på normalarbeidsdagen kommer over hele Europa. I Belgia finnes eksempler på store arbeidsplasser der en nok har fått redusert arbeidstidsuka til 36 timer, men i form av 3x12 timer. (Hva med kvinnene?) Ulike former for helgearbeid innføres. Tyske metalls avtale om redusert arbeidstid - var en avtale om gjennomsnittlig - ikke redusert arbeidstid daglig. Overtidsbruken øker - frivilligheten kan en del steder diskuteres.

Arbeidsgiverne ønsker frihet på den enkelte arbeidsplass til å bruke folk og arbeidstider etter behov, hele døgnet uten å betale noe ekstra. (Som de ønsker økt frihet til å gi slik lønn.) Nøkkelfolk vil de mange steder bruke mer enn 8 timer - ufaglærte kanskje bare noen timer på dagen. Og konkurransen vil raskt drive en slik utvikling videre. Et eksempel fra Sverige kan illustrere et skritt på veien:

Der har en bedrift åtte forskjellige arbeidstider: Vanlig dagtid, 2-skift, forkortet 2-skift, forkortet dagtid, en annen type forkortet 2-skift innretta på kvinner, fast nattarbeid, dagarbeid

Tenk over betydningen av normalarbeidsdagen i din bransje/der du jobber? Hvilke regler fins for kompensasjon for ubekvem arbeidstid? Skjer det endringer?

i helgen med 11,3-timers dag, og 2-skift i helgen med 11,3-timers skift.

Slik blir det ikke snakk om kortere arbeidsdag med full lønnskompensasjon og øvrige konsekvenser for lønns- og arbeidsforhold kan leserne tenke seg sjøl.

Regjeringas linje/åpningstidsutvalget

Åpningstidsutvalget produserer ideologi og politikk for arbeidsgivernes/regjeringas offensiv.

Sentralt i ideologien står begrepet valgfrihet. Økt fleksibilitet i arbeidstider vil gi den enkelte større mulighet til å velge sin arbeidstid etter behov - er påstanden som hamres inn. Valgfriheten er også et nøkkelpunkt i regjeringas/arbeidsgivernes angrep på 6-timersdagen, og går igjen i Lo's handlingsprogram. De sier: Vi er ikke like, vi har alle ulike behov i ulike faser i livet - vi må ha et fleksibelt arbeidsliv.

Men valgfrihet for hvem? Arbeidskjøperne eller arbeidsfolk. En arbeiders valg vil i stadig større grad være å ta det arbeid hun blir budt eller gå arbeidsløs.

Utvalget understreker videre to viktige synspunkter - som tydeligere viser hva det dreier seg om:

-Ubekvem arbeidstid blir mindre ubekvem hvis flere jobber på slike tidspunkter. D.v.s. hvis det blir vanlig å jobbe om kveldene eller helgene, er det ikke lenger ubekvemt - og da må man være villig til å se på kompensasjonsordningen.

-Økt fleksibilitet krever økt beslutningsmyndighet på den enkelte arbeidsplass - i praksis betyr det færre begrensninger i makta til de enkelte arbeidsgiverne.



Kvinnene i brennpunktet

Arbeidsgivere og regjering skyver først og fremst kvinnene foran seg for å få til sin politikk:

- **Kvinnenes reelle behov for deltid/fleksible arbeidstider for å tilpasse jobbinga til familiens situasjon.**

- **Heltidsarbeidende kvinners behov for å handle utenfor arbeidstida; det faktum at færre familier har en hjemmearbeidende kvinne til å ordne saker i arbeidstida.**

Interessen for kvinnene er sjølsagt falsk. Det viktigste problemet for dobbeltarbeidende kvinner er mangel på tid. - Det er deltidsarbeidet som har økt yrkesaktiviteten. Kvinnenes stilling i arbeidslivet styrkes ikke ved økt individuell arbeidstid og avhengighet av den enkelte arbeidsgiver. Den kan bare styrkes ved kollektive rettigheter - først og fremst 6-timersdagen med full lønnskompensasjon - men også kollektive *rettigheter* og regulering av deltidsarbeidet.

Tvertimot er det slik at angrepet på normalarbeidsdagen først og fremst rammer kvinner.

Økt bruk av ubekvem arbeidstid og deltid i stedet for kortere normalarbeidsdag forsterker dagens mønster: kvinner tar jobber som lar seg forene med familiens situasjon.

Kvinnens krav om rettigheter: heltidsjobb vil bli møtt med tilbud om «individuell tilpasset» arbeidstid på *arbeidsskjøpers premisser*. Og med individuell arbeidstid vil følge individuell lønn. Sammen med reduksjon/fjerning av kompensasjon for ubekvem arbeidstid vil dette gi arbeidsgiverne store muligheter til å senke kvinners lønn - øke lønnsforskjellene.

F.eks. i varehandelen vil det trolig bli vanskeligere for kvinner å få full jobb (og full lønn) på vanlig dagtid, og ytterligere undergrave lønns- og arbeidsforholda i denne bransjen.

Kvinnens situasjon vil bli ytterligere pressa ved at mange menn i praksis vil få lengre daglig arbeidstid - og mer fleksibel dvs. at rammene for kvinners yrkesarbeid kan bli trangere. Krav til arbeidstakerne om å stille opp mere fleksibelt for bedriften vil også skjerpe skillet mellom kvinner og menn - hvem ansetter en kvinne med barn i en nøkkeljobb uten klare arbeidstidsbestemmelser? Og det vil gjøre det vanskeligere å slåss for at menn skal stille opp hjemme.

Den store arbeidsløsheten og i tillegg kvinners avhengighet av jobb som passer med barnetilsyn osv. gjør at enhver snakk om valgfrihet for kvinner er illusorisk. Økt makt til den enkelte arbeidsgiver vil i praksis gjøre

kvinner mer rettsløse. Og det vil splitte opp den felles kvinnefaglige kampen, og isolere den enkelte familie som må finne sin individuelle fleksible variant av dagliglivet.

Kvinner har endel erfaringer med deltidsarbeid. Utfra bl.a. disse erfaringer stiller vi oss i spissen for kampen for 6-timers normalarbeidsdag med full lønnskompensasjon, som den eneste veien å gå for å styrke vår stilling. Det er ikke slik idag. Men vi krever styrka kollektive rettigheter for deltidsansatte, og vi krever rett til redusert arbeidstid på arbeidstakerens premisser og rett til å gå tilbake til full stilling. Vi krever begrensning i arbeidsgiverens mulighet til å bruke deltid. Og vi vil ikke brukes som sannhetsvitner for borgerskapets offensiv.

Bare to alternativer

I dagens situasjon står arbeiderklassen overfor to alternativer i arbeids-

tidspolitikken. Enten å bli med på fleksibilitetens vei med oppløsning av normalarbeidsdagen eller å slåss for 6 timers normalarbeidsdag. Forsvar av 8 timers normalarbeidsdag er i dag mulig.

Teknologi og produktivitet tvinger fram arbeidstidsendringer - utgangspunktet for borgerskapets offensiv er at 8-timersdagen har overlevd seg sjøl.

Samtidig ser vi at 8-timersdagen heller ikke er i pakt med arbeiderklassens interesser - slik arbeiderklassen nå ser ut, med halvparten kvinner.

Å forsvare 8-timersdagen er å forsvare et system som er umulig for kvinner.

Halvparten av de yrkesaktive kvinnene jobber deltid. Nettopp 8-timersdagen tvinger kvinnene inn i alle mulige typer individuelle arbeidstidsordninger. En kamp for 8-timersdagen vil i praksis ble nødt til å rette seg



mot kvinner. En slik kamp kan umulig bli slagkraftig...

Den eneste måten i dag å forsvare normalarbeidsdagen på er å slåss for 6-timersdagen på kvinners premisser. 6-timersdagen er derfor både et of- fensivt og et defensivt krav - med enorme perspektiver.

På kvinners premisser

6-timers normalarbeidsdag har be- tydning for hele arbeiderklassens stil- ling. Samtidig er det kvinner som har klarest interesse av redusert *daglig* arbeidstid og opprettholdt normalar- beidsdag og som derfor er i stand til å gå i spissen for denne kampen.

Menn er i større grad i jobber der det er mulig og fristende å jobbe «døgnet rundt» mot å få sammen- hengende fridager. Nøkkelpersonell kan tilbys store *individuelle* fordeler i bytte for fleksibilitet. Dette er mulig for menn, *fordi de har kvinner som holder dagliglivet sammen og tar ansvar for unga*. For kvinner er dette langt mindre aktuelt.

Vi ser da også en spontan utvikling innafor endel mannsarbeidsplasser med økt fast overtid. Og det som eventuelt gis av kortere arbeidstid, gis i form av ekstra fridager, ikke ned- korta daglig arbeidstid. Det finnes viktige unntak der klubben har vært sterk nok til å presse gjennom lik arbeidstid.

Arbeiderklassens menn har opplagt grunnleggende interesse av 6-timers dagen. Men deres interesse som menn og deres inngrodde oppfat- ninger av seg sjøl som den sjølsagte forsørger står i motsetning til deres klasseinteresser, og gjør det vanske-

ligere for dem å gå i spissen for denne kampen. Arbeiderklassens kvinner har derimot interesse av 6-timersdagen både som kjønn og som klasse.

Ja - men åpningstidene da...

Er vi da mot alle utvida åpningstider osv.?

For det første: 6-timers normalar- beidsdag lagt innafor ei ramme som f.eks. 7-18 vil føre til at åpningstider og arbeidstider skiller lag og gjør varer og tjenester mer tilgjengelige. 6- timersdagen er et godt svar på pro- blemene som åpningsutvalget stiller opp.

For det andre: Det er mulig å gjen- nomføre begrensa tiltak uten å gå til generalangrep på hele arbeidstidsor- ganiseringen. Et viktig utgangspunkt må være at arbeidstakerne stiller krav om redusert daglig arbeidstid som betingelser for å diskutere utvida åp- ningstider.

For det tredje: De viktigste tiltaka som vi er for - utvida åpning i barne- hager, fritidsklubber osv. er regjeringa i praksis i mot.

For det fjerde: Vi støtter de ansatte i varehandelen mot oppheving av luk- keloven.

For det femte: Vi går mot gjenåp- ning av lørdagen som almann arbeidsdag - støtter de ansatte i ban- kene.

For det sjette: - Vi går imot ideen om at vi stjeler tid fra arbeidsgiverne og reiser krav om utvidelse av reglene for korte velferdspermisjoner til å omfatte nødvendige ærend på of- fentlige kontorer. Så pass «fleksibel» bør da en arbeidsplass være!



«Åpent samfunn» og 6-timersdagen

Hva sier LO og partiene?

1984 var det året da 6-timersdagsbevegelsen presset LO-ledelsen til å reise krav om lik arbeidstid, 371/2 timers uke, som et av hovedkrava ved tariffoppgjøret. Regjeringen svarte på det økende presset, også fra organisasjoner som YS, med å nedsette et arbeidstidsutvalg. 1984 var også det året da borgerskapets strategi i arbeidstidsspørsmål ble klarere: Bort med normalarbeidsdagen. Kraby/NAF satte bom for kortere normalarbeidsdag ved lønnsoppgjøret.

Opp mot kortere arbeidstid lanserte Kraby fleksibilitet i den enkeltes arbeidstid kombinert med lenger driftstid for bedriftene. Arbeidstidsutvalget - oppnevnt av regjeringen - fikk i mandat å se på alle typer arbeidstidsendringer - også fleksible, og 6-timersdagen ble ikke engang nevnt.

Det mest synlige har vært Astrid Gjertsens offensiv for et «åpent samfunn» - åpent for arbeidsgiverne. Hun har fått prege media i høst med sine angrep på de ansatte i varehandelen og bankene - stort sett fri for kritiske journalister. Men da hun skulle åpne storstilt kampanje i Trondheim i november med 700 folk til stede, møtte hun kraftig motbør, bl.a. fra

Handel og Kontor-ansatte, Kvinnefronten og AKP. Også innafør Handelsstanden møter hun motstand, og Kr.F. ønsker ikke søndagsåpne butikker. Men uansett om det mest ytterligående forslaget om oppheving av lukkeloven ikke blir gjennomført, betyr det på ingen måte at offensiven er stoppet. (Om innholdet i angrepet på normalarbeidsdagen, se tidligere kronikker.)

LO-ledelsen mot 6-timersdagen

Samtidig har LO-ledelsen i høst gått til offensiv mot 6-timersdagen med utgangspunkt i forslaget til handlingsprogram til kongressen.

Konkret krever LO 371/2 timers uke og fleksibel pensjonsalder mellom 62 og 67 år (i hovedsak det samme som for fire år siden.)

Det sies riktignok at «På lenger sikt er det en oppgave å arbeide for en videre nedsettelse av den daglige eller ukentlige arbeidstid. Første skritt er å arbeide for 7-timer arbeidsdag/35 timers uke.» Men 6-timersdagen er overhodet ikke nevnt - sjøl ikke i visjonene om «Morgendagens Norge». Programmet er preget om ønske om fleksibilitet i arbeidslivet framfor kortere normalarbeidsdag.

LO-ledelsens linje ble fulgt opp på landsmøtene i Bekledning og Kjemisk. Men på Kjemisk-landsmøtet fulgte

Arthur Svensson i tillegg opp med rabiate angrep på 6-timersdagen. I Ny Tid sier han at 6-timersdagen ikke er noe typisk kvinnekrav og at det kommer fra miljøer som står fjernt fra norsk arbeidsliv og særlig norsk industri. Han følger opp med å sette lønnsøkning til lavlønte opp mot 6-timersdagen.

På Handel og Kontor-landsmøtet ble en formulering om full lønnskompensasjon føyd til H og K's tidligere standpunkt for 6-timersdagen, men et forslag om å tidfeste kravet til 1992 falt.

Løypa er lagt for et kongressvedtak slik ledelsen vil ha det. 6-timersdagen skal fjernes ved å settes opp mot ledelsens forslag til prioritering - som sist.

Men det finnes heldigvis skjær i sjøen. Liv Nilsson som overtar som leder av Kommuneforbundet i oktober kritiserer LO-ledelsen for manglende vilje til å prioritere 6-timersdagen, og for ikke klart å kreve kortere dag framfor kortere uke.

Hvor ble den

I følge media-omtalen skal DNA-landsmøtet ha betydd et gjennombrudd for kvinnene. Sissel Rønbeck holdt et godt innlegg om de slitne kvinnene, som alltid blir glemt, de som i tillegg til jobben på fabrikk, butikken eller sjukehuset har en 4-5 timers arbeidsdag å ta fatt på når de kommer hjem. En betimelig påminnelse.

KOMMENTAR Kjersti Ericsson

Men du veit sikkert, Sissel Rønbeck, at det de kvinnene først og fremst trenger, det er 6-timersdagen, 6-timers normalarbeidsdag med full lønnskompensasjon.

6-timersdagen, de slitne kvinnenes dag. Er det ikke Sissel Rønbeck, kvinnens liv blir enn bare å jobbe

Kvinner deltar menn på alle samfunnslige kulturer, idrett, grunntil de beinhard. Hvor lenge kvinnene

Gjennombrudd for kvinner

Av stortingsrepresentant Sissel Rønbeck (A)

En ting er i hvert fall alle observatører fra massmedia enige om etter landsmøtet i Arbeiderpartiet: Dette var et skikkelig gjennombrudd for kvinnene.

Det vil også enhver som leser partiets nye arbeidsprogram få bekreftet. Kvinners spesielle interesser og krav er vel ivarettatt på alle viktige områder. Det gjelder alt fra barne- og eldreomsorg til jordmortjenesten, utdanning, arbeid, bolig, bosetting og - selvfølgelig - pensjons- og arbeidstidsreformer.

Dette forhindrer ikke at lederen for AKP(m-l), Kjersti Ericsson, har funnet grunn til å stille det underlige spørsmålet om hvorfor DNAs landsmøte sviktet kvinnes viktigste krav. Med mindre man setter likhetstegn mellom AKP(m-l)-kvinner og kvinner i sin alminnelighet, er svaret ganske enkelt at det gjorde landsmøtet ikke. Landsmøtet, der nesten halvparten av delegatene var kvinner, imøtekomm i hvert fall de viktigste kravene fra Arbeiderpartiets kvinnebevegelse.

Kjersti Ericsson spør hvor det ble av 6-timersdagen for Arbeiderpartiets

landsmøte. Dette vil hun finne svar på i arbeidsprogrammet for neste stortingsperiode, der det bl.a. heter:

«Arbeiderpartiets prinsipprogram setter 6-timersdagen opp som et langsiktig mål. Arbeidstidsforkortelser som fører til en kortere normal arbeidsdag, vil gi best grunnlag for likestilling mellom kvinner og menn i arbeidsliv og omsorgsarbeid. Arbeiderpartiet vil prioritere nedkorting av den daglige arbeidstida framover. For enkelte grupper, blant annet pendlere, kan arbeidstidsreduksjonene tas ut på annen måte.»

Konklusjonen og den konkrete programformuleringen lyder:

«Arbeiderpartiet vil støtte kravet om 37,5 timers normalarbeidsuke som et rettferdskrav og et skritt mot 6-timers normal arbeidsdag.»

Arbeiderpartiets kvinnebevegelse mener at 6-timersdagen skal gjennomføres i løpet av 1990-åra. Arbeiderpartiets landsmøte mener altså at en fjerdel av veien skal tas i løpet av de nærmeste 4 åra.

40% av Lo's medlemmer - nær 70% av kvinnene

Samtidig fortsetter bevegelsen på grunnplanet - både i fagbevegelsen, i kvinnebevegelsen og blandt folk. Fagforbund med 40% av LO's medlemmer og nesten 70% av kvinnene har positive vedtak om 6-timersdagen - selvom det ikke er tidfesta. I tillegg kommer alle vedtaka på klubb- og foreningsnivå. Kvinnebevegelsen i videste forstand står praktisk talt samla om 6-timersdagen som mål (også Høyre-kvinnene, bare Husmorforbundet har markert seg mot), sjøl om uenigheten om lønnskompensasjon sjølsagt fortsatt står. Norsk Bonde- og Småbrukarlag har tatt standpunkt for 6-timersdagen.

Organisasjoner som er opptatt av familiepolitikk, av barns interesser, engasjerer seg. 6-timersdagen har blitt en viktig idé i samfunnsdebatten som LO-ledelsen ikke kan fjerne ved å la være å snakke om den. Særlig blant kvinner er det en idé som slår rot. Og for størsteparten av den aktive bevegelsen på grunnplanet er det klart at kravet er 6 timers normalarbeidsdag med full lønnskompensasjon.

AKP(ml) - klart standpunkt

AKP(ml) er det eneste partiet som har et klart standpunkt for 6 timers normalarbeidsdag med full lønnskompensasjon - og vi krever en konkret plan *nå* for gjennomføring innen 1992.

- Vi krever 6-timersdag på kvinners premisser; 6-timersdagen vil først og fremst bety forandring for kvinnene.

- Vi krever kortere *normalarbeidsdag* opp mot fleksibel, individuell arbeidstid på arbeidsgivernes premisser.

- Vi går imot å sette nedsatt og fleksibel pensjonsalder opp mot 6-timersdagen, Norge har råd til begge deler.

DNA

I DNA er det motsigelser. Kvinnebevegelsen krever prioritering av nedsatt daglig arbeidstid, 7-timersdag innen 1995; Sissel Rønbeck sier 6-timersdag før år 2000. De snakker ikke gjerne om lønnskompensasjon - men standpunktet er at lavere og midlere inntekter ikke skal gå ned i kjøpekraft. Det betyr at de tenker seg kompensasjon like mye i form av skattelette, barnetrygd osv. som i direkte lønn - en dødslinje for arbeidfolk.

En stor del av AKP's menn i fagbevegelsens ledersjikt står på LO-linja med å sette 6-timersdagen opp mot pensjonsalder. DNA's økonomer sier at det ikke er penger til noe nedsatt arbeidstid.

I programforslaget kommer uenigheten til uttrykk i at kvinnene har skrevet begrunnelsen for 6-timersdagen - med stor vekt på nedkorta normalarbeidsdag - ledelsen har skrevet konklusjonen:

AP vil:

- Gå inn for fleksibel pensjonsalder,
- utvide retten til kombinasjon av arbeid/trygd,
- støtte kravet om 371/2 timers normalarbeidsuke som et rettferdskrav og et skritt mot 6 timers normalarbeidsdag.

Høyre

Det samme ser vi i høyre. Rettedal lager stort utspill om fleksibel pensjonsalder. Gjertsen har uttalt seg om kortere dag og Wenche Frogne Sellæg,

leder for det offentlige arbeidstidsutvalget. ble sur fordi Rettedal ikke lar arbeidstidsutvalget gjøre jobben sin først. Til slutt uttaler Terje Osmundsen at det er klart at det ikke finnes økonomisk dekning for noen av delene.

Disse uenighetene uttrykker først og fremst at kravet om 6-timersdagen står sterkt blant kvinner, fordi det er et så åpenbart svar på daglige problemer samtidig som det har lang-siktig betydning. I dag finnes det også i partipolitikken kvinner med små barn.

SV - uenighet om kompensasjon

SV programfester 6-timersdagen først og fremst som et krav i kampen for kvinnefrigjøring. Videre: *«Spørsmålet om lønnskompensasjon ved kortere arbeidstid avgjøres i lønnsforhandlinger. Skattepolitikk, boligpolitikk, overføringer og lønnsfordelingsfond kommer i tillegg. SV forutsetter at de med lave og middels inntekter ikke skal gå ned i lønn.»* Det er stor uenighet i SV om dette, mange støtter kravet om full lønnskompensasjon, slik f.eks. Oslo SV gjorde i en løpeseddel til 8.mars i fjor. Få følger Hilde Bojer i at bare inntekter under 100 000 1982-kroner kan få full kompensasjon (Ny Tid 1983) for at kravet skal være «realistisk».

SISTENYTT:

SV vedtok på sitt landsmøte mars 85:

«Spørsmålet om lønnskompensasjon ved kortere arbeidstid avgjøres i lønns-

sforhandlinger. SV støtter kravet om full lønnskompensasjon for alle, slik det alltid har vært i tilfelle ved tidligere arbeidstidsforkortelser. Skattepolitikk, boligpolitikk, overføringer og lønnsfordelingsfond kommer i tillegg.»

Reis diskusjonen

AKP/RV er eneste parti med klart standpunkt. Det er en enorm utfordring, og partiet bør trappe opp sin virksomhet. Reis diskusjon om 6-timersdagen på arbeidsplasser og i alle miljøer, i kvinnebevegelsen, i idrettsbevegelsen! Møt Astrid Gjertsen og delegatene til LO-kongressen - styrken i opposisjonen på kongressen vil mye være avhengig av det som skjer utafor Folkets Hus.

Fatt vedtak - krev oppfølging av de vedtaka som er fattet.

Støtt Kvinnefrontens 6-timersdag-sarbeid.

Mobiliser bak kravet 8.mars og 1.mai.

Er det riktig å legge så stor vekt på forholdene for kvinner?

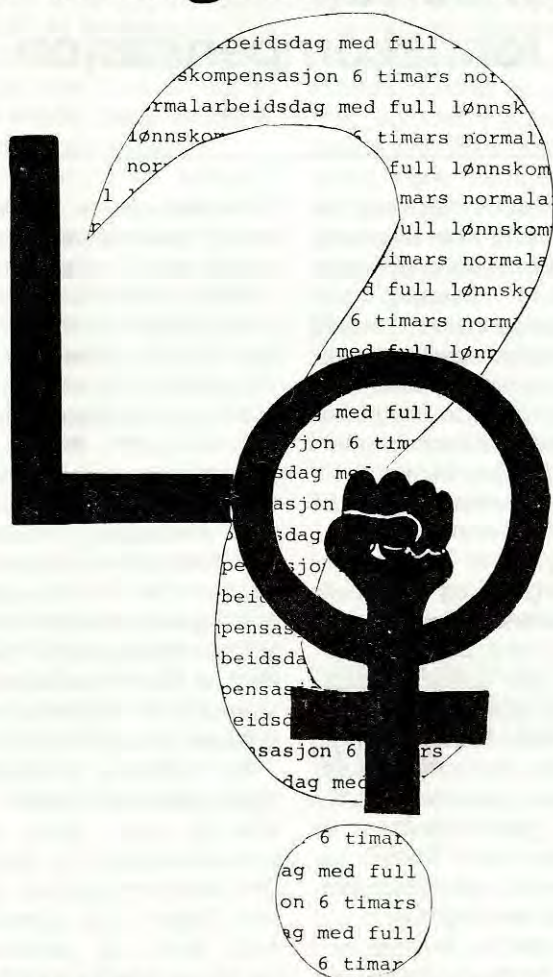
Vil 6 timers normalarbeiddag bety mest for kvinner?

Kan kvinner være drivkraft i kampen?

Er det taktisk lurt?

Lag et innlegg til f.eks. et klubbmøte om 6 timersdagen.

LO-kongressen 1985:



6 timers normalarbeidsdag
med full lønnskompensasjon innen 1992!

Ja til kjønnskvotering!



Med full lønnskompensasjon

Når jeg argumenterer for hva 6-timersdagen vil bety for kvinnene, mener jeg 6-timersdag med full lønnskompensasjon. I kampen for arbeidstidsforkortelser har dette alltid vært sjølsagt; det skal være reformer til det bedre for vanlige folk, ikke tvungen deltid. Fordi dette i dag er en del av diskusjonen både andre steder i Europa og her i Norge, vil jeg si litt mer om hvorfor jeg mener det er så viktig - nettopp for kvinner.

Vår målsetting er at enhver skal kunne forsørge seg sjøl og eventuelle barn. De fleste kvinner kan ikke det i dag, og også for menn blir dette stadig vanskeligere på *gjennomsnittslønn*. Det betyr at også mange kvinner i full jobb er økonomisk avhengig av sine menn, og det vanskeliggjør retten til skilsmisse. Lønnsnedslag for inntekter over gjennomsnittet vil ramme de kvinnene som faktisk har oppnådd økonomisk sjølstendighet, og styrke kvinners avhengighet.

Det store flertallet av kvinner er i dag avhengig av mannens inntekt og har sin levestandard bestemt av den. Mange menn ligger over gjennomsnittslønn; lønnsnedslag for dem vil ikke automatisk bli kompensert ved at kona begynner å jobbe, utvider arbeidstida eller får kompensasjon. Redusert inntekt for menn vil derfor ikke minst ramme kvinnene som har

hovedansvar for husholdningen, og særlig hjemmeværende kvinner uten mulighet til å ta seg arbeid.

Redusert familieinntekt vil derfor i stor grad bli resultatet av å gå fra kravet om full lønnskompensasjon. Det vil høyst sannsynlig føre til at menn i større grad jobber overtid, tar 2 jobber eller svart arbeid, mens kvinner passer barn og steller hus. Eller det vil føre til mer privat arbeid for kvinner med matlaging, reparasjon av klær osv. for å spare penger. Slik vil betydningen av 6-timersdagen raskt undergraves dersom det ikke gis full lønnskompensasjon. Det viser også klart at kortere arbeidstid ikke er noe alternativ til høyere lønn - endringer i kvinners situasjon krever begge deler.

En utjevning mellom kvinne- og mannlønninger basert på at menn skal gå ned i lønn, stopper også lønnsutviklingen for lavtlønte kvinner. Det betyr en samling i bønn. Hvis de som ligger over gjennomsnittet går ned i lønn, går gjennomsnittet ned. Da blir avstanden mellom de lavtlønte og gjennomsnittet mindre, og vips er de lavtlønte mindre lavtlønte uten en øre mer i lønn. Slik kan man bli kvitt lavtlønnsproblemet, men man får ikke hevet lønna. Nettopp sammenligninga med gjennomsnittet er en viktig drivkraft for å heve lønningene; f.eks. var det viktig for arbeiderne ved strei-

ken på Polet at de lå under gjennomsnittet i Oslo.

Vi mener at kampen for 6-timersdagen krever stor enhet og kampvilje blant arbeidsfolk og lønnstakere - da kan det ikke sås tvil om vi kjemper for lønna. Vi ønsker ikke å bli en del av borgerskapets angrep på lønningene, selv med vakker begrunnelse.

Et annet problem: Hvis redusert lønnskompensasjon skal gjøre 6-timersdagen mer realistisk, må den gjelde ganske mange. Vi er trolig enige om at de virkelig høye inntektene får full lønnskompensasjon uansett. Skal man «spare» penger må grensa flytte nedover. Samtidig gjør den lønnsnedslaget politisk og økonomisk uakseptabelt for de aller fleste, og kampen blir umulig. Og hvem skal bestemme grensa?

Full lønnskompensasjon er «dyrest» for de lavest og middels lønnnte, svært mange kvinner, og vil kreve hard kamp. Hvis de alene skal kjempe for full lønnskompensasjon mens resten skal ned i lønn, er de dømt til å tape.

Det eneste en oppnår ved å reise parolen om omfordeling, er å gjøre det politisk mulig å la være å gi vanlige lønninger full lønnskompensasjon.

Deler av SV og AP's kvinner vil gi de som trenger det mest, kompensasjon i form av skattelette, barnetrygd og lavere bokostnader.

Å gjøre kompensasjon for 6-timersdagen avhengig av endringer i skattesystemet til beste for vanlige folk, og lavere bokostnader vil være katastrofe. Slike endringer er omfattende egne kampoppgaver, og slik kompensasjon vil i praksis være helt umulig å kontrollere. Vi har erfaring med påstander om «skattelette» som kompensasjon for prisstigning. Kleppe-pakkene var som regel tomme. Og et kompensasjonssystem der noe skal gis gjennom lønna, noe i skatter og noe i barnetrygd vil splitte kampen for full lønnskompensasjon og legge veien åpen for lønnsnedslag på makthavernes premisser.

Vurder SVs tidligere standpunkt. (DNAs kvinnebevegelse har et tilsvarende syn). Lag korte innlegg for og mot.



6-timersdagen og arbeidsløshet

Angrepene på normalarbeidsdagen har betydning for arbeidsløsheten. Allerede idag foretrekker arbeidsgiverne å øke overtida (fast overtid er i praksis en forlengelse av normalarbeidsdagen) framfor å ansette flere folk. Om arbeidsgiverne får drastisk mye friere tøyler, vil dette sjølsagt øke. 6 timers normalarbeidsdag men full lønnskompensasjon er derfor også et viktig krav mot økt arbeidsledighet. Kamp mot mer bruk av overtid er en del av denne kampen.

6-timersdagen er samtidig et krav som nettopp kan rette søkelyset på at borgerskapet gjør større profitt på å ha færre i arbeid. Slik kan vi bidra til å vise at arbeidsløsheten ikke skyldes mangel på arbeid, men jakta på maksimal profitt. Dette er ei linje stikk i strid med SVs Hilde Bojer. Hun hevder at vi må være villige til å gi avkall på full lønnskompensasjon for at 6-timersdagen skal gi flere arbeidsplasser. Dvs. dele på arbeid og dele på lønn mens profitten går fri. Dette er helt parallelt til Presthus og Krabys kampanjer for at arbeidsfolk må ned i

lønn for å redde arbeidsplassene. Bare sosialismen kan virkeliggjøre deling av arbeid.

I kampen for 6-timersdagen må hver bransje og arbeidsplass sjøl analysere virkningene av en slik reform, og hvilke krav som må stilles om nye jobber.

Noen steder kan 6-timersdagen bli et viktig krav i forbindelse med ny teknologi og bidra til å hindre oppsigelser. Andre steder som f.eks. i store deler av helse og sosialsektoren er det nødvendig å stille krav om full stillingskompensasjon. Et slikt krav forener interessene til de ansatte og de som ikke har jobb. Bare kampen for slike krav kan gjøre at 6-timersdagen gir flere arbeidsplasser.

Hvilken effekt tror du 6-timersdagen vil ha for antall arbeidsplasser der du jobber? Hva slags krav ville det være riktig å stille?



Hva kan vi gjøre?

Mer materiale

6 timers normalarbeidsdag griper inn i hvordan alle mennesker organiserer livet sitt, og angår alle. Derfor kan arbeidet med 6-timersdagen gripes an på mange ulike måter. Vi kan slåss for vårt eget syn, vi kan utfordre Høyre, DNA, SV. Vi kan styrke den politiske diskusjonen i fagforeninger og klubber, utfordre LO-ledelsen. Vi kan styrke og bygge ut Kvinnefronten.

Starte diskusjon

Bruk AKPs løpeseddel (sjøl om den ikke er helt aktuell på de siste hendelsene), eller Kvinnefrontens materiale til å starte diskusjon om 6-timersdagen og betydninga av en normalarbeidsdag. Det kan gjøres på jobben, i kvinnegrupper, i klubben, i foreninga, eller i organisasjoner og miljøer dere vanker i ellers: foreldreorganisasjoner eller grupper rundt barnehager, skoler, i idrettsmiljøer osv. Ta gjerne utgangspunkt i aktuell debatt om åpne butikker, lørdagsåpne banker osv. Oppsummer erfaringene fra diskusjonene og finn svar på det dere er usikre på.

Vedtak

Der det er mulig, prøv å få til vedtak, og ikke bare i fagbevegelsen. Vedtak

må inneholde kravet om full lønnskompensasjon og helst tidfesting - innen 1992.

Diskusjonsmøter

Ofte blir vedtak fatta uten diskusjon. Noen klubber har invitert Kvinnefrontere eller andre kvinneaktivister til å innlede, med godt resultat. Diskusjoner på jobben kan også knyttes til kravet om lik arbeidstid, eller eventuelle lokale arbeidstidsspørsmål. Studieutvalg kan ta opp spørsmålet. I enkelte byer har det vært henvendelser til Samorg om å ta opp saka. Det går an å ta initiativ til et diskusjonsmøte for en hel bransje, f.eks. ansatte i helse/sosialektoren om hva 6-timersdagen vil bety der. I byen/stedet/lokalmiljøet går det an å lage konfrontasjonsmøter med politikere som vil ha åpent samfunn og fleksibilitet, eller med arbeidsgivere. Det går an å jobbe for at Kvinnefronten lager diskusjonsmøter, eller at vi lager møte - for at møtet også skal føre til dannelse av KF-gruppe.

I flere store byer har det vært holdt vellykka møter og konferanser i samarbeid mellom KF og eventuelle andre kvinneorganisasjoner, sammen med noen fagforeninger, og også noen politiske partiers kvinnegrupper. Vår holdning er at de politiske partiene



bør spille en mer beskjeden rolle i slike fellesarrangementer. Vi ønsker å styrke fronten mellom kvinneorganisasjoner, fagforeninger og andre masseorganisasjoner.

Vær ikke redd for å lage mindre møter hvis en ikke våger å satse på store arrangementer.

I valgkampen vil det være aktuelt med egne møter om disse sakene, men kanskje i like stor grad å konfrontere andre partier på deres egne arrangementer.

Diskuter i avisene og fagbladene

Still spørsmål til politikere og fagforeningspolitikere. Det er svært aktuelt å stille spørsmål til delegatene

Hva kan du/dere gjøre?

på Lo-kongressen om deres syn på normalarbeidsdagen og kvinnes situasjon i forhold til arbeidslivet.

Lag aksjoner

Da Astrid Gjertsen holdt propagandashow i Trondheim for åpent samfunn, blei hun møtt med løpesedler og godt forberedte innlegg på møtet med 700 tilstede. Løpeseddelaksjoner utafør søndagsåpne stormagasiner er en fin aksjonsform, ta gjerne kontakt med H&K. Andre eksempler er fra Kvinneløpet i Oslo, med løpesedler og plakater med teksten: 6-timersdagen - mer løpetid for kvinner. Vurder muligheten for å kreve lik arbeidstid på jobben. Også i kommunen. (Der kan det ofte være litt vanskelig å få greie på hvem som har vilken arbeidstid. 40 timer med og uten spisepause inkludert slås ofte sammen til 40 timers uke).

Annet materiale om 6-timersdagen

- Reis kampen for 6-timersdagen, løpeseddel fra AKP(m-l)
 - «Kvinnespørsmålets betydning for fagbevegelsen og arbeiderklassen». Hefte fra AKP(m-l)
 - 6-timersdagen, debathefte fra Kvinnefronten våren 83
 - 6-timersdagen, hvorfor? korleis? når? – brosjyre fra Kvinnefronten
 - Merke: 6-timers arbeidsdag – full lønnskompensasjon (Kvinnefronten)
 - Arbeidstidsreduksjoner, deltid og 6-timersdag. Anne Marie Berg, Likestillingsrådet, 83
 - På dagsorden – 6-timersdagen. Red. Tone Jamholt, Britt Schultz og Kristin Moxnes, Tiden 82 (Dyr)
 - Forøvrig har både SV og DNA debattopplegg o.l.
 - Kapitalen, Første bok, Del 2. Kapitlet om Arbeidsdagen (Oktober)
-

AKP(m-l)

Postboks 211, Sentrum
0103 Oslo 1